

Párbeszéd a titkárral

Tanítani a tanítót

Amit, Jancsi nem tanult meg, meg nem tanulja azt János. Így tartja a népi bölcsélet. A mondás lassan-lassan közhellyé kopik, igazságtartalma viszont nőttön nő eközben. Gárdonyi lámpásnak mondta a tanítót. Szó ami szó, szebb kifejezés, mit amit manapság használunk, azaz hogy a tanító, a tanár az emberi tőkébe történő beruházás afféle építészvezetője. Akármit is mondunk, mindegy. A tény tény marad tőle: korunk legfontosabb embere a tanító. A jövőnk, ami főként több tudást jelent, ő alapozza meg. A tanító ember attól válik azzá, ami, hogy maga is tanul.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolának ez idő szerint körülbelül ezerötven hallgatója van. Szinte megszámlálhatatlanul sokféle szakpárosítás közül választottak. Van például aki magyar nyelvre és történelemre, van aki földrajzra és mezőgazdasági ismeretekre oktatja majd az általános iskolásokat. A főiskola néhány tanszékén, így azon is, amelyet Fehér István kandidátus vezet, valamennyien megfordulnak.

— Ezerkilencszázötvenhárom óta tanítok marxizmus-leninizmust — mondja a tanszékvezető.

— Több mint egy emberöltő...

— Több, bizony!

Csörögni kezd a telefon a párányi irodában. Fehér elnézést kér, gazdasági ügyekben kell intézkednie. Van időm tőprengeni közben, mikor is találkoztunk először. Aztán eszembe jut. Dér István műteremlakásában történt vagy tizenöt éve. Egy képről vitakoztunk, s meglepett, hogy milyen szakszerűen elemzi a festő legújabb alkotását.

— Mitől a vonzódás a képzőművészethez?

Fehér elmosolyodik.

— Történelem—rajz szakos tanár az alapképzettségem.

— Hogy jutott ideig?

— Harmincegyben születtem. Iskolák, diploma. Ötvenkettő óta vagyok párttag. Oktatóként kezdtem a pályám a József Attila Tudományegyetemen. aztán rövid ideig továbbképzési előadó voltam, a városi tanácsnál, aztán megint a katedra, medikusokat oktattam marxizmusra, hatvannyolcban kerültem a főiskolára. Hetvenben szereztem meg a kandidátusi fokozatot.

— Téma?

— A társadalom és a gazdasági élet változásai Szegeden 1945 és 1962 között. A disszertá-

cióm egyébként meg is jelent az Akadémiai Kiadó gondozásában.

— Kutatási területe?

— Munkásmozgalom-történet, helytörténet. Büszke vagyok, hogy a Szeged-monográfia ötödik kötetének szerkesztésével engem bíztak meg.

— Ha már a megbízatásokról tartunk...

— Hetvenhétben pártvezetőségi titkárrá választottak. 1985. február 1. óta a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pártbizottságának titkára vagyok.

— És tagja a szegedi városi pártbizottságnak is.

— Nagy megtiszteltetés számomra, hogy beválasztottak a testületbe.

Fehér halkan mondja ezt, tűnődve, látszik az arcán, hogy ennél a mondatnál nem szívesen mondana többet. Erthető. A neki fontos dolgokat aforisztikusan szokta megfogalmazni az ember.

— Azzal kezdtük a beszélgetést, hogy több mint harminc esztendeje oktat marxizmus-leninizmust... Mondja, hányféle tankönyvből?

— Őszintén szólva nem tudom, utána kellene számolni. Egyébként természetesen tartom, hogy új és új jegyzetek látnak napvilágot, mert ennek a diszciplinának választ kell adnia a világ változásaira. Ezért is van, hogy a marxizmus-leninizmus oktatását a permanens korszerűsítés jellemzi. A főiskolai tanszék 1959-ben alakult. Végig az volt a cél, hogy a tananyag minél jobban kapcsolódjék az úgynevezett szakos képzéshez. Tudja, ez neveléscentrikus intézmény. A szaktárgyak mellett nagy fontossága van a pedagógiának, ezen belül is a didaktikának, a módszertannak. A korszerű világnézet elsajátítása nélkül azonban semmire sem mennénk.

— Az alapokat az általános iskola adja...

— Az általános iskolában tanítók világnézetét pedig mi alakítjuk ki. Nem mondom persze, hogy gondok nélkül...

— ???

— Nézze, ha a társadalomban gondok, ellentmondások, értékviharok mutatkoznak, érthető, hogy a diákok tőlünk várnak, és szinte a probléma megszületése pillanatában pontos, marxista választ a kérdések megoldására. A tudománynak viszont idő kell az elemzésre.

Fehér kiszól a titkárságra, kapunk egy kávét, folytatja.

— Tudja, nekünk lehetőleg olyan ismereteket kell közvetítenünk, amelyek elméletileg megalapozottak, ahogy mondani szoktuk, a kikristályosodott tudást.

— És?

— Sok mindent tisztáztunk; ilyenek például a gazdaság átterése az extenzív szakaszról az intenzívre, de sok kérdésre nincs még véglegesnek tűnő válasz. A hallgatóink pedig sorra nekünk szegezik a kérdéseket a szemináriumokon.

— Mondana példát?

— Ön is ismeri valamennyit. Sorolhatnám a világgazdasági válsággal kapcsolatos ügyeket, a politikai mechanizmus változásának kérdéseit, az osztálystruktúra alakulását. Summa summarum: mindegyik a praxis problémakörébe tartozik, s a jegyzetek — ez törvényszerű — nem tudnak lépést tartani a változó valósággal. Egyébként készülöben vannak már az új könyvek. Valamennyi meg is jelenik nyolcvannyolcig.

— A pártbizottság min dolgozik most?

— Egyik legfontosabb feladatunknak a pártépítést tartjuk. A hallgatók közül jelenleg mindössze harminckilenc tagja a pártnak. A másik dolog: év végén érvényüket veszítik a káderutánpótlási tervek. Az újak elkészítése nem kis munkát ad nekünk, más feladataink mellett.

A titkár asztalán a kongresszusi jegyzőkönyv. A 121. oldalán van nyitva: „A társadalomtudományi, marxista tárgyak oktatása kötődjön szorosabban a szakmai képzéshez, vállalja bátrabban korunk és fejlődésünk legfontosabb ideológiai kérdéseinek feldolgozását” — idézi Fehér István, majd ezt mondja:

— Végére is erről beszélgetünk.

PETRI FERENC

Jerney János és az erdélyi viaszostáblák

A Délmagyarország ez évi május 11-i számában a „Mi? Hol? Mikor?” rovatban jelent meg a következő közlemény: „Száznyolcvanöt éve született Jerney János (1800—1855) nyelvész, akadémikus, a magyar őshazakutatás jeles képviselője. Dorozsman született. Jogi tanulmányokat végzett, de érdeklődése korán a történelem és az irodalom felé fordult. 1822-ben a bécsi egyetemen a régi keleti irodalmakat és nyelveket tanulmányozta. 1844 áprilisában utrakelt, hogy felkutassa a magyar őshazát. Bessarabiában, a Krimben, az Azovi-tenger vidékén és a Don mentén, 1845-ben pedig a moldvai csángók között végzett kutatómunkát. Hazatérve, előbb dorozsmai birtokán élt, majd Pestre költözött. A szabadságharc idején a statisztikai hivatalban vállalt állást, később pedig régi oklevelek gyűjtésével foglalkozott.” Mi rejlik a közvélemény ez utolsó mondata mögött? Milyen oklevelekkel foglalkozott ez a Kőrösi Csoma Sándorhoz hasonló szellemi töltesű és hasonló célkitűzésekkel egykor magyar hazájából, dorozsmai pátriájából elindult nagyszerű magyar tudós?

A dáciai viaszostáblák szerződései (Budapest, 1972.) című munkám megírásakor találkoztam nevével először. 1788 május 20-án Verespatak (ma a Romániához tartozó Roşia Montană) község határában levő József bánya elfalazott melléküregének feltárása során egy a római uradalom idejéből származó három kivájt, s kivájt részében fekete viasszal bevont három hársfatablából álló okirat (triptychon) került napvilágra, amely, mint később megállapították, latin folyóírással (kurzivlatin) volt teleírva, s egy az i. sz. 167. évenek február 9. napján kelt jognyilatkozatot rögzít. Az okirat tartalma szerint az Alburnus maiorban (Verespatak) székelő temetkezési-biztosítási egyesület felosztásának tényét rögzíti, indokul azt jelölve meg, hogy ennek a kollégiumnak (collegium funeraticum), amelynek feladata volt, hogy tagjainak megfelelő temetkezést biztosítson, valamikor több mint 50 tagja volt. Az okiratot először Aranka György (1737—1817) a Nagyváradon filozófiát és jogot tanult erdélyi táblai ülnök, az Erdélyi Magyar Nyelvűvelő Társaság megalapítója és titkára, Kazinczy haladó szellemű bróttja vette tudományos hozzáértéssel kézbe, a „Magyar Nyelvűvelő Társaság munkáinak első darab”-jában (Szeged, 1796. 8. 141. old.) írt róla, 1840-ben I. F. Massmann:

Libellus aurarius sive tabulae ceratae (Lipsiae, 1840.) című tanulmányában közli először az okirat teljes szövegét. 1841-ben, tehát a következő évben azonban Jerney János már jelentést tesz a Magyar Tudományos Akadémiának „az alhiedelem elosztása végett” — mint írja — „mintha hazánkban tudós férfaink közül egy sem akadt volna, aki amaz íráskort el tudta volna olvasni”. Az okirat (található Budapesten a Nemzeti Múzeum páncélszekrényeinek egyikében) szövegét kétségkívül magyar tudós kísérlete meg először elolvasni akkor is, ha a német Massmann az egyébként rendkívül nehezen megfejthető szöveget először publikálta. Jerney János a Tudománytár Új Folyamában, 1842-ben újból a magyar prioritást veszi védelmébe. Bár igaz, hogy az okirat szövegének végső olvasási módját Karl Zangemeister gothai könyvtáros rögzítette, és pedig a Massmann-fele szövegolvasási módot alapul véve, a szöveg megfejtesében — mint Jerney helyesen állította — az első lépést mégis magyar tudós tette meg. S ez történt a Verespatak környéki aranybányák elfalazott üregeiben 1790, 1791, 1820, 1854, és 1855 években talált viaszostáblákön rögzített okiratok esetében is, amelyek szövegét a Latin Feliratok Gyűjteményében (= Corpus Inscriptionum Latinarum) Theodor Mommsen, a római jogtörténet tudományának Nobel-díjas megalapítója tette közzé a III. kötetben (Berlin, 1873.)

Főntebb említett Gyűjteményben közzétett 25 okiratnak elolvasásában az érdem elsősorban Finály Henriket (1825—1898), a kolozsvári egyetem történelmi segédtudományok és archeológia-tanszékének professzorát illeti, aki a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a római Istituto di Archeologia-nak tagja, s az Erdélyi Múzeum szerkesztője volt. Az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvei I. kötetében (Kolozsvár, 1861. 80. és köv. old.) tette közzé az 1855-ben talált kölcsönokirat s a három verespataki munkabeszereződés egyikének első szövegét, s emellett korrigálta Cipariu Timoteusnak, a balázsfalvi gimnázium igazgatójának az egyik okirattal kapcsolatos olvasási módját. Az okiratok olvasásában — talán mondhatnánk, szövegük megfejtesében — nagy érdeme voltak egy másik magyar tudós-nak. Erdy Jánosnak (1796—1871), az MTA tagjának, az Erdy-kódex elnevezésű prédikáció- és legendagyűjtemény feltárójának és publikálójának, a kiváló archeológusnak, akiről tudni kell, hogy ő tárta fel Székesfehérvárott az egyetlen épen maradt királyi-sírt, III. Béla és felesége sírját. Egy görög nyelvű kölcsönszerződésről, egy latin nyelvű, ugyancsak kölcsönszerződésről, egy rabszolgavételről s egy házvételről szóló okirat szövegét 1856-ban ő publikálta először „Erdélyben viaszostapok és magyar őstörténeti vizsgálatok” (Pest, 1856.) című munkájában, s e szöveg szolgált a ma is használatos olvasási mód alapjául.

Nehezen olvashatók az erdélyi viaszostáblák, e páratlan, i. sz. II. századnak római Dáciájából származó archeológiai, történeti, jogtörténeti és római jogi értéket jelentő lelet elolvasásában, hozzáférhetővé tevésében tehát három magyar tudós: Aranka György, Finály Henrik és Erdy János játszott a nagy Mommsenen kívül a legnagyobb szerepet, s így Jerney János nem alaptalanul védelmezte az okiratfejtesben a magyar elsőbbséget, különösen akkor, ha a megállapításai utáni időt (Finály és Erdy szerepét) tartjuk szem előtt. A római jogászok és jogtörténészek nevében ennyit tartottam szükségesnek Dorozsma tudós fiáról elmondani.

PÓLAY ELEMER

Soóky László:

Szonett

Éjszaka éjszaka éjszaka
magamban kódorgok zsebre dugott
kézzel kavicsokat rugdalva
lappantyúk és dilis gondolatok
kísérnek az elhivatottságról
szerelemről békéről rólad
elésem áll a Duna s a fináncok
nem kérnek igazolványt sem
magyarazatot csak a hátam
mögött súgják: ez az a bolond
aki verset ír (lám gyorsan terjed
a hír) a kocsmák már bezártak
hát csak kódorgok fától fáig
kutyák dalolnak körös-körül.

Kövesdi Károly:

Ady maszkja ágyunk felett

Csak még egyszer nyisd föl lázas arcod
s hajlj fölénk, mint alvóra a Hold.
Nyögdecselnének már: jöjj és vedd a sarcot!
E végső gyönyörrel is le kellett maradnod.
Ácsok járnak az olajfák hegyén.

VÁRADI GÁBOR RAJZA